

Інституціональне середовище нормування праці у рослинництві

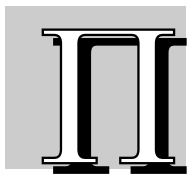
А. НЕЧИПОРУК,
кандидат економічних наук
Поліський зональний науково-дослідний центр продуктивності АПК
м. Житомир

Досліджено проблему функціонування інституціонального середовища системи норм і нормативів живої та уречевленої праці у рослинництві в контексті багаторівневого ієрархічного мотиваційного важеля управління в сучасних соціально-виробничих відносинах.

Исследована проблема функционирования институциональной среды системы норм и нормативов живого и овеществленного труда в растениеводстве в контексте многоуровневого иерархического мотивационного рычага управления в современных социально-производственных отношениях.

It is investigated a problem of functioning institutional environment, systems of norms and specifications of the live and substantiated work in plant growing in a context of a multilevel hierarchical motivational control lever in modern social-productive relations.

Ключові слова: система, норми і нормативи, інституціональне середовище, нормативно-інформаційне забезпечення, науково-обґрунтовані норми.

Постановка проблеми. Нормування праці в рослинництві вже досить тривалий час розвивається в Україні. Проте докорінні аграрні перетворення, що відбулися в кінці минулого століття, спричинили виникнення деяких проблем, пов'язаних, головним чином, зі зміною організаційної структури аграрного сектора України. Крім оптимізації структури землекористування, виникненню проблем нормування праці у рослинництві посприяли адаптація новоутворених господарств та організацій до ринкових відносин. Зокрема, загострилась проблема відповідності норм і нормативів виробничим стандартам, реальному стану матеріальних та людських ресурсів, можливостям доступу до нормативно-інформаційного простору¹.

Разом зі змінами у розподілі земель як за формами власності, так і за кількістю власників і землекористувачів, змінився і підхід до нормування праці як важливого мотиваційного важеля управління у соціально-виробничих відносинах. Докорінні зміни організаційної структури сільського господарства нашої країни сприяли виникненню нових організаційно-правових форм суб'єктів господарювання (приватних підприємств, господарських товариств, фермерських господарств, сільськогосподарських виробничих кооперативів тощо), проте спричинили

й виникнення принципово нових проблем у нормуванні праці. Головною з них є проблема певної деєструкції інституціонального нормативного середовища: позбавлення економічної служби підприємств функції нормування праці, скорочення посад нормувальників, усунення статистичної звітності з праці, відсутність у навчальних програмах вищих та середніх навчальних закладів дисциплін з наукової організації праці та нормування². Вищевказані проблеми, що мають місце протягом останніх десятиріч, спричиняють негативне ставлення до розвитку теорії нормування як важливої економічної науки та її ролі в ринкових умовах.

Мета досліджень. Для того, щоб вищеозначені проблеми не призвели до негативної оцінки розвитку теорії нормування праці та її ролі в ринкових умовах, а також для покращення організації нормування праці, доцільно вивчити можливість формування, відтворення інституціонального середовища нормування праці в сільському господарстві, особливо рослинництві. Для цього слід проаналізувати основні аспекти виникнення та функціонування інституціональних структур.

Викладення основних матеріалів дослідження. Ефективність галузі рослинництва значною мірою залежить від використання норм і нормативів. Вони віддзеркалюють реальний стан матеріальних та

¹ Вітвіцький В. В. Основи формування нормативних систем в агропромисловому виробництві України / В. В. Вітвіцький. — К. : НДІ «Агрпромпродуктивність», 2006. — 336 с.

² Андрійчук В. та ін. Сучасна аграрна політика: проблемні аспекти / В. Андрійчук, М. Зубець, В. Юрчишин. — К. : Аграр. наука, 2005. — 140 с.

людських ресурсів, забезпечують швидкий доступ до нормативно-інформаційного поля, сприяють пристосуванню сільськогосподарських підприємств до ринкових умов. Дослідженням встановлено, що рослинництво зазнає збитків не лише через природні чинники, а й через недосконалість інституціонального середовища економічної системи. Сукупність законодавчих правил, норм, ментальні і поведінкові (біхевіоральні) аспекти тощо є важливими умовами, що впливають на результати господарювання. Низький рівень ділової культури, юридичної обізнаності, поінформованості керівників підприємств зумовлюють неадекватні витрати, у т. ч. трансакційні, що збільшує собівартість виробництва сільськогосподарської продукції. Сприяють цьому деструктивні процеси в інституціональному середовищі нормативного забезпечення, зокрема, відсторонення нормувальної служби від управління сільськогосподарським виробництвом. Протягом останніх десятиріч відбулись значні скорочення штатних посад економістів та нормувальників на усіх рівнях — від господарств до Головних управлінь агропромислового розвитку державних місцевих адміністрацій.

Вітчизняна інформаційна модель системи нормування живої праці, що успадкувала переважання складених централізовано збірників норм і нормативів, вже не у змозі забезпечити швидке реагування на перманентні зміни ринкового середовища, адже планувати роботу виконавців при проведенні сільськогосподарських робіт згідно з організаційно-технологічними умовами господарства, готувати робочі місця відповідно до стандартів виробничих процесів, контролювати їх виконання може тільки фахівець відповідної кваліфікації.

Вивчення стану організації нормування праці в Поліському регіоні також підтверджує негативну динаміку чисельності працівників економічної служби. З 2001 по 2008 р. їх кількість зменшилась на 60%. Наприклад, якщо у 2001 р. в середньому на одному сільськогосподарському підприємстві працювало 3–4 фахівці економічного профілю (залежно від розмірів господарства), то у 2007 р. цей показник скоротився до 0,5 осіб. Зокрема, в господарствах, охоплених цим дослідженням, функції головного економіста підприємства, економіста з оплати праці, нормувальника виконувала одна особа — головний бухгалтер господарства.

Забезпеченість підприємств кваліфікованими фахівцями економічної служби ще не гарантує їх здат-

ності досягти високої якості вирішення питань нормування праці. Більшість з них не мають професійних знань, щоб самостійно на належному кваліфікаційному рівні вирішувати ці проблеми. Умови ринкової трансформації аграрного сектора вимагають глибоких і різнобічних знань з організації нормування праці, що особливо стосується спеціалістів вищої ланки³.

Аналогічний стан справ із фахівцями інших професій. Згідно з даними соціометричного опитування, майже 72% загальної чисельності фахівців (переважна більшість з яких — бригадири та інженери) недостатньо володіють основами економічних знань. Тому можна зробити висновок, що ігнорування принципів нормування праці відбувається через відсутність відповідних вимог у посадових інструкціях, низький рівень основ економічних знань, недооцінювання ролі нормування в організації процесу виробництва. Це є наслідком вилучення навчальних дисциплін з наукової організації праці та її нормування з програм вищих та середніх навчальних закладів аграрного спрямування. Також нині не відбувається підвищення кваліфікації працівників економічної служби господарств та управлінь агропромислового розвитку місцевих адміністрацій. Майже не здійснюється підготовка викладацького складу для навчання студентів навичкам з нормування праці та матеріальних ресурсів. Ускладнює нормування відсутність первинної інформації про рівень виконання норм праці та трудомісткість трудових операцій через скасування статистичної звітності з праці⁴.

Інституціональне середовище — це взаємодія інституцій, які створюють матриці економічної поведінки та визначають обмеження для об'єктів господарювання, що формуються в межах тієї чи іншої системи координації господарської діяльності. Сучасна економічна література не вбачає різниці між дефініціями «інституціональне середовище» та «інституціональна структура» і розглядає їх як синоніми. Інституціональне середовище розглядається також як сукупність соціальних, політичних, юридичних та економічних правил та норм, які обмежують поведінку людини⁵. Це наводить на думку, що інституціональне середовище повинно мати диференційовану, ієрархічну системну структуру, яка поділяється на дві великі групи — неофіційні (неформальні) та офіційні (формальні) інституції.

Неформальні (неофіційні) інституції виникають здебільшого на основі соціальних аспектів, які, в свою чергу, історично ґрунтуються на культурних,

³ Вітвіцький В. В. Мотивація праці в умовах економічної реформи / В. В. Вітвіцький // Економіка АПК. — 2000. — № 12. — С. 79–82; Вітвіцький В. В. Науково-методичне забезпечення нормування праці в період ринкової трансформації суспільства / В. В. Вітвіцький // Україна: аспекти праці. — 2000. — № 8. — С. 42–45.

⁴ Статистика / О. А. Бугуцький, Л. Т. Опря, В. В. Вітвіцький [та ін.]. — К.: Комплекс «Віта», 1999. — 419 с.

⁵ Институциональная экономика / под ред. Д. С. Львова. — М.: ИНФРА-М, 2001. — 318 с.

етичних, етнічних, моральних та інших загальнолюдських правилах поведінки, на довірі та інших «неписаних законах», що діють в сільськогосподарському виробництві. Без перебільшення їх можна назвати сукупністю правил та норм, які дозволені або санкціоновані суспільством. Неофіційні інституціональні структури є визначальними і перспективними в майбутній економічній діяльності людини. По суті вони є господарчою етикою. Неофіційні інституції суттєво впливають саме на сільськогосподарське виробництво. Наприклад, у рослинництві історично прослідковуються незмінні за різних соціально-економічних формацій моральні традиції — загальна відповідальність за врожай, що особливо виявляється за несприятливих погодних умов, особиста відповідальність, злагода, спільність інтересів. Конструктивною моральною основою цього є інтуїтивне відчуття спільного захисту своїх інтересів, протистояння небезпеці та ризику (голод, пожежа, повінь тощо). Ментальність переважної більшості працівників сільського господарства передбачає їхню повагу до природних ресурсів, розуміння цінності власної праці та її результатів. Їм не притаманна меркантильність навіть за збитковості виробництва та відсутності державної підтримки — дотацій або галузевих гарантій. Дослідження свідчать, що навіть без належної позитивної мотивації до своєї праці, гідної оплати, часто за значної її заборгованості, вітчизняні аграрії в межах своїх сил підтримують сільськогосподарське виробництво. Це дозволяє стверджувати, що дія неформального інституціонального впливу на сільське господарство беззаперечна і очевидна.

Розглянемо детальніше формально-правові, або офіційні інституціональні обмеження та правила, які, на наше переконання, виникли на неформальних засадах. Вони можуть поділятися на соціально-політичні, юридичні, економічні та екологічні. Соціально-політичні інституції діють у суспільстві через формування офіційної політики держави. Результат їх впливу відслідковується через офіційні законодавчі та нормативні акти, обмеження, що регулюють питання компетенції і повноважень державних органів влади та управління, а також законні межі їх рішень у зовнішній та внутрішній політиці. Цікаво виокремити внутрішні політичні чинники, які на даному етапі розвитку суспільства є результатом громадського вибору, а не результатом пануючої політичної сили, як у ланцюговій ієрархічній схемі соціалістичних інституцій за радянських часів. Характерною ознакою внутрішніх політичних чинників є те, що вони залежать від перева-

жаючої в парламенті політичної сили, можуть суттєво впливати на діючі або створювати нові інституціональні механізми. Але внутрішні чинники соціально-політичних інституцій через обмежений виборчим законодавством час каденції їхнього впливу можна розглядати як епізодичні, або ситуативні.

Юридичні інституції спрямовані на підтримку законності при впровадженні різних добровільних (відчуження, придбання, продаж, приватизація, забезпечення контрактних умов для чесної конкуренції тощо) та примусових актів (банкрутство, санація, виконавчі дії після господарських судів тощо). Слід зауважити, що юридичні інституції пронизують і суспільно-політичні, і економічні, і екологічні інституціональні середовища, у структурі яких знаходиться сільськогосподарське виробництво. Формальні інституції впливають на виробництво через спеціально створені структури та організації.

Економічні інституції можна визначити як правила, що утворюють відповідні форми та організації господарської діяльності (кооперація та інші інтеграційні процеси, які властиві будь-якому виробництву). Такі «економічні правила» потребують науково обґрунтованих стандартів. Вплив економічних інституцій можна відстежити при визначенні нормативних затрат на одиницю продукції, встановленні нормативних цін, визначенні обмежень щодо обміну товарів на ринку, квот на ввезення сільськогосподарської продукції з-за кордону, обґрунтуванні строків дії патентів та контрактів тощо. Підґрунтям цих правил є економічні розрахунки, які передують їх запровадженню у виробництво та сприяють відбору життєздатних елементів інституціональної структури для позитивної динаміки показників ефективності виробничої діяльності господарств.

Екологічні інституції теж дуже важливі, оскільки суттєво впливають на економічну сферу сільськогосподарського виробництва. Але їх практична дія на сучасному етапі розвитку аграрного сектора економіки незадовільна, що негативно впливає на всі аспекти агропромислового виробництва. Екологічне законодавство України формується нормами, що використовуються для обґрунтування законності заходів щодо запобігання екологічним проблемам або їхнього усунення. Але, насамперед, необхідно з'ясувати, наскільки законодавча база адекватна економічній політиці та як глибоко ця політика відображена у чинних законодавчих актах⁶.

Багато законодавчих ініціатив з екологічних проблем протягом 1991–2005 рр., на жаль, не дістали подальшого розвитку й не були реалізовані. Це відбувається всупереч ст. 16 Конституції України,

⁶ Зіновчук Н. В. Екологічна політика в АПК: економічний аспект: моногр. / Н. В. Зіновчук. — Львів : Львівський держ. аграр. ун-т; ННВК «АТБ», 2007. — 394 с.

де задекларовані обов'язки держави гарантувати екологічну безпеку та підтримувати екологічну рівновагу на території України, зокрема для подолання наслідків Чорнобильської катастрофи. На підставі цього можна стверджувати, що екологічна політика продовжує формуватися стихійно, під впливом кон'юнктурних та політичних інтересів, а вирішення екологічних проблем залишається осторонь соціально-економічних процесів⁷.

Аналіз функціональних зв'язків інституціонального середовища рослинництва передбачає вивчення взаємовпливів та взаємодій, серед яких виділимо: 1) взаємодію об'єктів чи суб'єктів господарювання з інституціями; 2) взаємодію інституціональних рішень та угод; 3) вплив інституціональних рішень на інституціональне середовище; 4) вплив інституціональних рішень на індивідуальну поведінку суб'єктів господарювання; 5) їх вплив на інституціональне середовище.

Вищезазначені функціональні зв'язки вказують на існування ієрархічної структури інституціонального середовища нормування праці, яку можна розглядати як систему, тому що вона: 1) представлена сукупністю функціонально пов'язаних елементів, має вхід (потребу в нормативній інформації або потребу в фахівцях, які цю інформацію можуть надати) та вихід (юридичне оформлення цієї інформації у вигляді норм, контрактів, угод тощо); 2) підтримує між сукупністю елементів зв'язки, що підлягають формалізації; 3) швидко й адекватно реагує на внутрішні та зовнішні зміни економічних умов. Вертикальна ієрархія інституціонального середовища системи нормування передбачає існування різних рівнів субординації цієї системи, але на кожному рівні існують свої загальноприйняті правила або принципи, що регулюють та коригують відповідні дії виконавців. Формування цих вимог стосується усіх структурних елементів певного рівня вертикальної ієрархії, що має бути легітимним та економічно доцільним.

Інтерпретуючи вказану методологічну позицію у контексті цього дослідження, слід зазначити, що системне бачення функціонування норм і нормативів у рослинництві стає особливо актуальним в умовах зростання ролі нормування уречевленої праці, що має логічне завершення у вигляді розрахунку нормативної собівартості продукції. Адже розрахунки для новітніх технологій рослинництва, їх апробація у виробничих умовах, узгодження нормативної документації (тобто науково-технічної продукції) з різними формально-правовими інституціями (а за певних обставин і з неформальними інституціями) з

метою пришвидшеного впровадження у виробництво сприяють посиленню гнучкості та підвищенню оперативності нормування як фундаментальних передумов забезпечення його системності.

Важливим елементом інституціонального середовища нормування є його інформаційне забезпечення. За сучасних умов його не можна визнати досконалим через низьку якість інформації (недостатність, нерелевантність, несвоєчасність, недостовірність тощо), що обмежує можливість ефективного використання наявних ресурсів, ускладнює укладання вигідних угод та контрактів, унеможливує скорочення трансакційних витрат. Досить часто через брак або недостовірність інформації суб'єкт господарювання неспроможний захистити власні інтереси в органах правосуддя.

Інформаційне забезпечення має особливе значення для посилення системності норм і нормативів у рослинництві. Це пояснюється: 1) відсутністю нормативної документації на нову сільськогосподарську техніку вітчизняного та іноземного виробництва щодо обґрунтування нормативів чисельності обслуговуючого персоналу, норм виробітку та витрат пального; 2) відсутністю нормативної документації щодо застосування зазначеної техніки у технологічній схемі вітчизняного землеробства, оскільки її потужність дозволяє здійснити декілька агрозаходів за один прохід агрегату; 3) відсутністю нормативної документації для технічного обслуговування та ремонту цієї техніки.

Ринкові умови вимагають комерціалізації існуючих та створення нових, спеціалізованих інформаційно-нормативних структур, які мають бути координаційними центрами технологічного оновлення виробництва та компенсувати зменшення державного регламентування нормативної діяльності. Організація розповсюдження на ринкових засадах інформації з нормування має акумулювати інтелектуально-інформаційні ресурси наукових установ, навчальних закладів, громадських організацій, приватних консалтингових структур та дорадчих служб, органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, спрямовуватися на конкретні запити суб'єктів господарювання.

Особливістю сучасного етапу формування інформаційного забезпечення аграрного сектора, зокрема формування його нормативного поля, є становлення аграрних дорадчих служб. Проте до їх компетенції не входять питання нормування живої та уречевленої праці, розрахунку нормативної собівартості продукції, економічного моделювання різних технологічних і організаційних варіантів та умов виробниц-

⁷ Зіновчук Н. В. Екологічна політика в АПК: економічний аспект: моногр. / Н. В. Зіновчук. — Львів : Львівський держ. аграр. ун-т; ННБК «АТБ», 2007. — 394 с.

тва. З огляду на це, доцільно створити на базі зональних і регіональних науково-дослідних центрів продуктивності нормативно-інформаційні сектори, які б виконували коучингові і консалтингові функції з нормування праці.

Нормативно-дослідна мережа України функціонує відповідно до програми науково-дослідних робіт, ухваленої Міністерством аграрної політики. Договірна тематика, завданням якої є надання методичних та практичних послуг суб'єктам господарювання, вкрай обмежена. Для повноцінного забезпечення виробників сільськогосподарської продукції Поліського регіону цими послугами необхідно відповідну кількість фахівців галузевих відділів вивільнити від виконання плану науково-дослідних робіт.

З огляду на це доцільним є створення окремої структурної одиниці — науково-дослідного центру — нормативно-інформаційного сектора, діяльність якого буде охоплювати всі сфери сільськогосподарського виробництва. Фінансування сектора можливе за рахунок грошових надходжень від надання послуг зі створення науково-технічної продукції, коучингу, консультацій тощо. Очікувана кількість запитів на послуги дозволяє прогнозувати фінансову незалежність новостворених секторів від державних видатків. Фахові вимоги до наукових співробітників нормативно-інформаційного сектора не повинні відрізнятися від аналогічних вимог до інших співробітників НДЦ. При координації роботи сектора з обласними дорадчими службами, навчальними закладами, науковими установами ефект від його діяльності буде максимальним.

Отже, для оптимізації розподілу сфер діяльності та максимального задоволення потреб суб'єктів господарювання, пропонується багаторівнева організаційна структура і механізм функціонування інституціонального середовища рослинництва. Всі структурні елементи мають перебувати в нормативно-правовому полі, тобто їх робота має коригуватися юридичними, екологічними та профспілковими інституціями. Це перший рівень інституціонального середовища рослинництва. Другим рівнем формування інституціонального середовища є структури Міністерства аграрної політики України, які, згідно з вертикальним вектором свого впливу, координуватимуть інституціональне середовище свого відомства. До нього входять: 1) головні управління сільського господарства обласних державних адміністрацій; 2) вищі навчальні заклади сільськогосподарського спрямування усіх рівнів акредитації, а також мережа професійної підготовки сільської молоді; 3) Український науково-дослідний інститут продуктивності АПК, інші наукові установи та дослідні центри національного та регіонального рівнів. Слід зауважити, що, окрім цього, другому рівню відповідають дер-

жавні статистичні органи, без яких неможливо відстежувати позитивність економічних зрушень та робити відповідні порівняння в часі та просторі (рівень виконання норм виробітку за професіями працюючих, їх чисельність на відрядній оплаті, трудомісткість трудових операцій тощо). При опосередкованні нормативних значень розраховується типова норма на відповідну операцію з використанням електронного банку даних (бази знань), що знаходиться на сервері НДІ «Укראгропромпродуктивність» — ключовому структурному елементі нормативного інституціонального середовища.

Третій рівень мають утворити обласні дорадчі служби, консалтингові та інформаційні структури, обласні науково-дослідні центри продуктивності та дослідні станції з галузевими нормативно-інформаційними секторами.

Четвертий рівень — районні ланки сільськогосподарського виробництва, на які, власне, і спрямована дія всього інституціонального середовища нормування рослинництва. Це районні управління агропромислового розвитку, районні філії обласних дорадчих служб, районні управління державної статистики, економічні служби організаційних виробничих структур та об'єднань, господарства різних форм власності з повноцінними відділами нормування та оплати праці. Запропонована організаційна структура інституціонального середовища рослинництва наведена на рис. 1.

Діяльність інституціонального середовища системи нормування праці рослинництва має спрямовуватися на досягнення пріоритетів розвитку галузі в ринкових умовах, а також на реалізацію інтересів сільськогосподарських товаровиробників. Зокрема, це стосується: 1) зв'язку виробництва з науковими установами та навчальними закладами при розробці рекомендацій щодо надання послуг у створенні науково-технічної продукції; 2) соціологічних обстежень та соціометричних замірів потреб сільгосптоваровиробників з метою визначення обсягів зазначених потреб; 3) збору, систематизації, узагальнення, розповсюдження юридичної, нормативно-економічної та маркетингової інформації для впровадження її у виробництво; 4) навчання, підготовки і підвищення кваліфікації керівників та фахівців економічних служб підприємств для вивчення провідних методів ефективного ведення сільськогосподарського виробництва у ринкових умовах. Слід відзначити особливу роль навчання, оскільки для нього необхідні висококваліфіковані викладачі, які володіють комплексними знаннями технологічного, економічного, юридичного характеру, а також основами психології, ділової етики, організаційної культури і, звичайно, нормування.

Важливість володіння методами нормування в інституціональній структурі логічно впливає з ос-

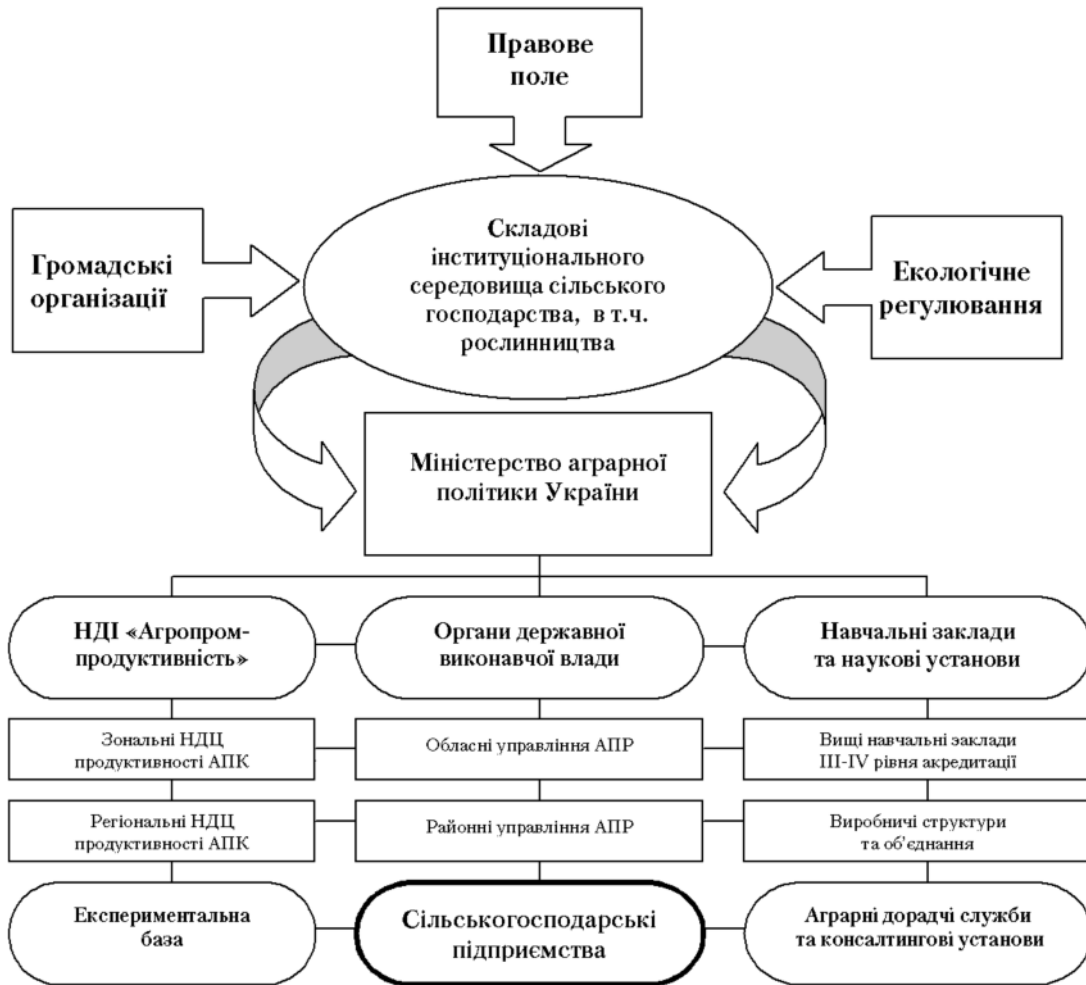

Рис. 1. Функціональна схема інституціонального середовища системи норм і нормативів у рослинництві

новного принципу функціонування економіки – ефективного використання обмежених ресурсів, щодо яких мають бути визначені нормативні показники використання: а) у нормуванні живої праці (встановлення норм виробітку, чисельності, нормативів будь-якого ступеня деталізації тощо); б) у нормуванні уречевленої праці (визначення нормативної собівартості сільськогосподарських культур, моделювання різних технологічних варіантів з різними рівнями забезпечення трудовими та матеріальними ресурсами тощо).

Ще одним важливим моментом є відновлення статистичної звітності з праці. Це сприятиме проведенню аналізу прогресивності норм виробітку, відстеженню резервів ефективного використання трудових ресурсів як передумови багатьох економічних розрахунків. Відсутність відповідної статистичної звітності унеможливило конструктивне обґрунтування підвищення продуктивності аграрного сектора взагалі та продуктивності праці зокрема. Без конкретного емпіричного матеріалу нормувальна служба змушена використовувати похідні дані (прямі,

непрямі витрати тощо), що призводить до не виправданого послаблення, а зрештою, можливо, й до втрати такого дієвого методу управління виробництвом, як нормування. Для запобігання розвитку негативного сценарію слід повніше використовувати системну дію інституціонального середовища (рис. 2), особливо під час упровадження новітніх норм і нормативів у виробництво.

Висновки. 1. Недосконалість нормативно-інформаційного поля у рослинництві зумовлена недосконалістю його інституціонального середовища. Отже, посилення у галузі визначеності системної підпорядкованості (ієрархічності) її інституціонального середовища перетворює систему норм і нормативів живої та уречевленої праці на вагомий ресурсозаощадливий важіль управління виробничими процесами. Це дозволяє стверджувати, що сформоване інституціональне середовище нормування праці у рослинництві визначає синергетичну дію економічних (виробничих), суспільних (соціальних) та екологічних чинників усталеного розвитку аграрного сектора.

Рис. 2. Схема впровадження норм і нормативів у виробництво з урахуванням дії інституціонального середовища

2. Для успішного функціонування системи нормування живої й уречевленої праці у рослинництві слід відновити службу нормування праці сільськогосподарських підприємств, організувати підготовку відповідних кадрів вищої кваліфікації, забезпечити виробництво фахівцями середньої ланки, а також принципово змінити ставлення до статистичної звітності з праці. Це можливо лише за умови взаємодії наукових установ, вищих аграрних навчальних закладів усіх рівнів акредитації, дорадчих служб, громадських організацій тощо. Доцільним

також є створення на базі регіональних науково-дослідних центрів продуктивності галузевих нормативно-інформаційних секторів для виконання консалтингових та коучингових функцій на договірних засадах.

3. Ігнорування проблем інституціонального середовища спричиняє послаблення ролі нормативних систем у процесі управління галуззю рослинництва, і навпаки — використання інституціонального підходу посилює системний характер нормування як важливого методу управління сучасним виробництвом.

Передплачайте, читайте науково-економічний та суспільно-політичний журнал

Часопис розрахований на тих, хто цікавиться проблемами праці, соціально-трудова відносин, ринкових перетворень тощо.

Періодичність виходу — 8 номерів на рік.

Повідомляємо, що оформити передплату можна в будь-якому поштовому відділенні або пункті передплати

Україна: Аспекти праці
Індекс — 74541

Вартість передплати на журнал «Україна: аспекти праці» на 2010 р.:

- на рік — 80 грн 76 коп.
- на півроку — 40 грн 38 коп.
- на квартал — 20 грн 19 коп.